

Kálmán László (1957-2021)

Vasárnapra virradóra meghalt Kálmán László. Szabad ember, autonóm személyiség volt, mintát adott az őt rajongásig tisztelő diákjainak a tudomány műveléséből, az érvelés művészetéből, az egymás meghallgatásának, majd a másik, a mások nézetei kérdőre vonásának technikájából. Soha nem habozott vitázni, bárki álljon is vele szemben: a tudománynak, de nemcsak annak igazi gáncs és félelem nélküli lovagja volt.

Véletlenül nyelvész is volt, nem is akármilyen. Kandidátusi értekezésének egyik opponenseként azt jósoltam, magasra ívelő pályát fog befutni, és hogy ez az ív nem a nyelvészetben teljesedett ki, az saját döntése volt, nem pedig a tehetség hiányzott hozzá. Közben persze jelentős hazai és nemzetközi publikációkat is tett le az asztalra, a világon sok helyen tartották számon, nagy egyetemeken fogadták volna tárt karokkal, de ő itt, ebben az országban akart használni az iskolai és az azon túli butaság elleni küzdelemben, a nyelvről való értelmes gondolkodás terjesztésében.

Sok kudarcot kellett túlélnie e sziszifuszi próbálkozások során, és talán a legjobban az iskolai nyelvtanoktatás megújításának a sikertelensége fájt neki. Számos alkalommal dolgozott ki munkatársaival együtt logikus és a tanulókat emberszámba vevő terveket, de rendre magára maradt, mert az oktatási kormányzatok ragaszkodtak a tudományosan igazolhatatlan, de jól bevált tananyagokhoz.

Igazi sikert a nyelvészeti közösségen kívül nem a hivatalosságoknál, hanem a nagyközönségnél ért el: született tudománynépszerűsítőként olyan egyszerűen volt képes elmagyarázni bonyolultnak hitt nyelvi folyamatokat, hogy csupán ezzel számos hívet szerzett a modern, vagy inkább elfogulatlan nyelvi gondolkodásnak. Rendszeres „rovata” volt a hajdani Bartók Rádióban, ahol Nádasy Ádámval felváltva olvasták fel „háromperceseket”, melyeket később külön könyvben is kiadtak. Óriási követői táboruk született a Klubrádióban sugárzott Szószátyár c. műsoruk jóvoltából, amelyben amolyan nyelvészeti Hacsek és Sajóként, Nádasy mint (ál)naív kérdező vagy feltevéseket megpendítő, Kálmán mint felkészült válaszoló osztottak magukra szerepeket. Jóllehet szerepeket említek, de Kálmán mindig önazonos volt: kevés embert ismerek, aki mindig azt mondja, amit gondol: az egyikük ő volt.

És mindezt egy olyan orgánussal, hogy már azzal is elcsábíthatta a hallgatóságát, pedig még hátra volt a tiszta megfogalmazás és a világos tartalom, amit ezen a hangon tudott elmondani. Nem irigyeltem: az ember csak azt tudja irigyelni másoktól, amire maga is képes lenne, lett volna. Nem irigyeltem: csodáltam. Miközben nagyon sokat vitatkoztam is vele, egyrészt, mert sok nyelvészeti nézetével szemben voltam más véleményen, másrészt mert 15 évig a főnöke is voltam. Márpedig Kálmán született anarchista volt: nem tűrte, nem viselte el a főnököket, és pályája bizonyítja, hogy ő sem akart sose főnök lenni – egy alkalmat kivéve, amiről most nem mondok többet, de ami kettőnk között komoly összeütközéshez vezetett. Jó volt vele vitatkozni, mert végtelenül tisztességes volt, keményen megmondta, mit gondol, mérlegelte a másik álláspontját, aztán tovább vitatta.

Többször elmesélte, hogy az ELTE nyelvészet szakán tiltották, hogy a Várbeli Nyelvtudományi Intézetbe járjanak, de Kálmánt eltiltani valamitől sose lehetett. Így került végül, Szabolcsi Anna ellentmondást nem tűrő javaslatára az Intézetbe, amely ideális otthona lett és ahol megvalósíthatta életcélját: hogy a legjobb tanárok egyike legyen.

A hirtelen lecsapó betegség, majd a reményt keltő gyógykezelés után bekövetkező váratlan halála véget vetett írásos és szóbeli beszélgetéseinknek, vitáinknak – de feledni nem fogom.

2021. október 11.